

РЕШЕНИЕ

№ 264

гр. София, 10.09.2025 г.

В ИМЕТО НА НАРОДА

ВЪРХОВЕН КАСАЦИОНЕН СЪД, 1-ВО ТЪРГОВСКО ОТДЕЛЕНИЕ
1-ВИ СЪСТАВ, в публично заседание на първи септември през две хиляди
двадесет и пета година в следния състав:

Председател: Вероника Николова

Членове: Мадлена Желева
Мирослава Кацарска

при участието на секретаря Валерия Г. Методиева
като разгледа докладваното от Мирослава Кацарска Касационно търговско
дело № 20258002900125 по описа за 2025 година
за да се произнесе, взе предвид следното:

Производството е по чл.47 и сл. от Закона за арбитража /ЗА, предходно
наименование - Закон за международния търговски арбитраж /ЗМТА/, загл.
изм. ДВ, бр. 63/01.08.2025г./.

Образувано е по искова молба, подадена от Я. П. У., за отмяна на
арбитражно решение № 2 от 08.03.2024г. по арб. дело № 1/2024 г. на Софийски
търговски арбитражен съд. С решението наследодателят на ищцата – Иван
Георгиев Нешев, е осъден да заплати на „Билд Комфорт 18“ ЕООД сумата от
684 540,50 лв., представляваща неустойка по чл. 8 от предварителен договор
за покупко-продажба на недвижим имот от 05.01.2024г., ведно със законната
лихва от датата на исковата молба – 12.02.2024г., и описаните разноси.

С исковата молба Я. П. У. претендира отмяна на арбитражното решение
като твърди, че арбитражното споразумение е недействително - липсва
арбитражна клауза, арбитражно споразумение и конкретизиран арбитражен
съд. Според ищцата не е подписан предварителен договор, а ако се
представел такъв, той би бил недействителен като сключен чрез принуда,
насилие и заплахи спрямо сина ѝ - Иван Нешев. В исковата молба се сочи, че
договорът бил и симулативен, както и прикриващ договор за заем,
респективно с недопустима уговорка за обезпечение. Ищцата поддържа, че
арбитражното решение е постановено по спор, който не подлежи на арбитраж,
тъй като касае претенция с предмет вещно право върху недвижим имот.

Поддържа и, че наследодателят ѝ – Иван Нешев като физическо лице има качеството потребител, т.е. недопустимо е арбитражно производство. Ищцата твърди, че е налице основанието по чл. 47, ал.1, т.1 ЗА / пред. заглавие ЗМТА/, тъй като Иван Нешев бил във влошено здравословно състояние и не е разбирал свойството и значението на постъпките си. Сочи и основанието за отмяна по чл. 47, ал.1, т. 4 ЗА /предишно наименование ЗМТА /, тъй като нито синът ѝ, нито тя били уведомени за назначаването на арбитър и откриване на арбитражното производство, а и синът ѝ бил лишен от участие в арбитражното дело, защото е починал на 21.04.2024г. Ищцата поддържа, че е налице основание за отмяна по чл. 47, ал. 1 т. 5 ЗА / предишно наименование ЗМТА/, защото се разрешавал спор, непредвиден в арбитражното споразумение, както и основанието по чл. 47, ал.1, т. 6 ЗА /предишно наименование ЗМТА/ - поради липса на сключено арбитражно споразумение, арбитражът не е съобразно уговореното и в нарушение на разпоредбите на ЗА, тъй като нямало изобщо уговорка за арбитраж, а ако се откриел предварителен договор - не бил конкретизиран арбитраж. В допълнителната молба от 24.02.2025г. ищцата поддържа, че арбитражното решение е нищожно, тъй като не е по спор, който по смисъла на чл. 47, ал. 2 ЗА / редакция преди изм. с ДВ бр.63/01.08.2025г./ подлежи на арбитраж – касае изпълнение на договор с предмет вещно право върху имот. Също поддържа, че неустойката е очевидно прекомерна и нищожна. В допълнителната молба от 23.04.2025г. ищцата изразява становище, че срокът за искането ѝ за отмяна по чл. 47 от закона не е започнал да тече поради липса на годно арбитражно решение с твърдения, че арбитражното решение не е подписано от арбитър Юрий Митев. В проведеното пред ВКС открито съдебно заседание поддържа исковите си претенции чрез процесуалните си представители – адвокати Н. и Е., като претендира уважаването им. Излага съображения и в писмена защита. Не претендира присъждане на разноски.

Ответникът - „Билд Комфорт 18“ ЕООД с молба от 31.01.2025г. е оспорил допустимостта на молбата за отмяна на арбитражното решение с доводи, че е просрочена и е поискал прекратяване на производството. Допълнително становище по основателността на молбата не е заявявал в хода на съдебното производство.

Върховният касационен съд, Търговска колегия, състав на Първо отделение, след като обсъди релевираните от страните доводи и събраните по делото доказателства, приема следното:

Безспорно се установява от удостоверение за наследници от 25.07.2024г., издадено от Столична община – район Слатина, и препис от извлечение от акт за смърт № 255/22.04.2024г., че ищцата Я. П. У. е наследник по закон на починалия на 21.04.2024г. неин син – Иван Георгиев Нешев, роден на 22.02.1957г.

По молба на „Билд Комфорт 18“ ЕООД по т.д. № 1317/2024г. на СГС, 6-14 състав съгласно разпореждане от 31.07.2024г. е издаден изпълнителен лист в полза на дружеството въз основа на арбитражно решение № 2 от 08.03.2024г. по арб. дело №1/2024г. на Софийски търговски арбитражен съд, като е разпоредено заплащането на сумата от 684 540,50 лв., представляваща

неустойка по чл.8 от предварителен договор за покупко-продажба на недвижим имот от 05.01.2024г., ведно със законната лихва от датата на исковата молба – 12.02.2024г. и описаните разноски. Въз основа на издадения изпълнителен лист е било образувано изп. дело №20249240402336 на ЧСИ Галин Костов. С молба с вх. №1559/27.01.2025г. от ЧСИ Костов е представено заверено копие от поканата за доброволно изпълнение по изпълнителното село, видно от която отразената дата на връчването ѝ на Я. У. е 12.09.2024г. Поканата е оспорена от ищцата.

Във връзка с оспорването са изслушани основно и допълнително заключение на съдебно - почеркова експертиза, изготвени от вещото лице К. И., съответно от 05.05.2025г. и 07.07.2025г., които се кредитират от съда като обективно и компетентно дадени. От тях се установява, че положеният подпис върху поканата за доброволно изпълнение и ръчно изписано име – Я. У. са изпълнени от ищцата, а изписаната дата – 12.09.2024г., телефонен номер и текстът „Връчих в кв. Редута / с посочен адрес/, след уговорка по телефонен номер“ не са изписани от нея и са с друга химикална паста, различна от тази на името и подписа на Я. У.. Също се установява, че ръкописните текстове „дата – 12.09.2024г.“, телефонен номер, текстът „Връчих в кв. Редута / с посочен адрес/, след уговорка по телефонен номер“ и подписите „Връчител“ са изпълнени с една и съща химикална паста. Според вещото лице по подробно описаните в заключението доводи /липса на утвърден метод/ не е възможно да се отговори дали двете групи изследвани образци, написани с различни по физично-оптични свойства химикални пасти, са изпълнени по едно и също време или с разлика във времето. Експертът е посочил също така, че подписите за адвокат Юрий Митев в представеното по делото копие от арбитражното решение са копия на подписи, които не са положени от лицето Юрий Митев.

При така установеното от фактическа страна, съдът приема следните правни изводи:

Исковата молба за отмяна на арбитражното решение е подадена от законен наследник на страна в арбитражното производство, в срока по чл. 48, ал. 1 ЗА / предходно заглавие ЗМТА /, поради което е процесуално допустима и следва да бъде разгледана по същество. Съдът намира за неоснователно възражението на ответника за просрочване на исковата молба, поради което производството по делото не следва да бъде прекратявано.

Съгласно чл. 48, ал. 1 ЗА / предходно заглавие ЗМТА/, искът за отмяна на арбитражно решение може да бъде предявен в срок от три месеца от деня, в който молителят е получил решението. В константната практика на ВКС е възприето разрешението, че срокът по чл. 48, ал.1 е приложим и по отношение на иска за прогласяване нищожност на арбитражно решение. В случая не се установи, предвид непредставянето в оригинал нито от арбитражния съд, нито от ответника, на разписките за връчване на арбитражното решение на Иван Нешев, същото да му е било редовно съобщено и срокът за предявяване на иска за отмяна да е изтекъл.

Ответникът твърди, че молбата е просрочена, тъй като ищцата Я. У. е

узнала за арбитражното решение на дата 12.09.2024г., когато ѝ е връчана поканата за доброволно изпълнение от ЧСИ Костов, като до датата на депозиране на исковата молба в съда – 13.12.2024г. е изтекъл тримесечният срок за предявяване на иска. С оглед оспорването от ищцата на поканата и датата на получаването ѝ, е изслушана съдебно - почеркова експертиза, в заключението на която се сочи, че датата на връчване е изписана от друго лице, не от ищцата, като по обективни причини не може да се установи дали това е станало едновременно с полагането на подписа от нейно име върху поканата или в друг период. Предвид горното не може да се приеме категорично, че датата на връчване е вписана в по – късен момент от полагането на подписа на ищцата като получател. Независимо от това, от съдържанието на процесната покана за доброволно изпълнение не може да се направи извод, че чрез същата ищцата е уведомена надлежно за процесното арбитражно решение. В поканата не се съдържа описание на самото арбитражно решение, а само са посочени дължимите суми по изпълнителния лист. Липсва отбелязване, че същите са присъдени по арбитражно решение, съответно кога и от кой арбитражен съд е постановено, не е отразено и да има приложения към поканата. Съгласно практиката на ВКС / определение № 17 от 20. 01. 2016 г. по ч. т. д. № 3579/2015 г. на ВКС, I т. о., определение № 31 от 22. 01. 2016 г. по ч. т. д. № 1982/2015 г. на ВКС, I т. о., определение № 231 от 23. 04. 2018 г. по ч. т. д. № 613/2018 г. на ВКС, II т. о., определение № 132 от 23. 02. 2018г. по ч. т. д. № 464/2018 г. на ВКС, II т. о., определение № 244 от 26.04.2018г. по ч.т.д. №168/2018г. на ВКС, ТК, II т. о., определение №186 от 29.06.2022г. по т.д. № 187/2022г. на ВКС, II т.о. и др./, с връчване на поканата за доброволно изпълнение страната узнава за постановеното арбитражно решение, поради което датата на връчването ѝ следва да се счита за начало на срока по чл. 48, ал. 1 от ЗА /предходно заглавие ЗМТА/, но само когато поканата съдържа достатъчно данни за арбитражното решение и възпроизвежда диспозитива му. В случая в процесната покана за доброволно изпълнение по изпълнително дело №20249240402336 на ЧСИ Костов не е отразено самото арбитражно решение, а само са посочени дължимите суми по изпълнителния лист. С оглед горното не може да се приеме, че ищцата Я. У. е узнала за арбитражното решение преди посочената от нея в исковата молба дата -15.10.2024г., съответно исковата ѝ молба не се явява просрочена.

След като настоящият съдебен състав намира, че искът е предявен в срок, доводите на ищцата за връчване на поканата за доброволно изпълнение по недопустимо образувано изпълнително дело / срещу вече починалия Иван Нешев/, за нейното антидатиране с оглед невъзможността да бъде оформена преди сочената дата на определяне на лихвите - 25.09.2024г., и че срок за иска ѝ за отмяна изобщо не е текъл поради липса на арбитражно решение, подписано от сочения арбитър Юрий Митев, които са свързани с допустимостта на исковата молба, но не с нейната основателност, не следва да бъдат обсъждани.

Настоящият съдебен състав на ВКС намира, че не е налице поддържаното основание за нищожност на арбитражното решение по чл. 47, ал. 2 ЗМТА / редакция преди изм. с ДВ бр.63/2025г., сега - чл. 47, ал. 2, т. 3

ЗА/. Съгласно разпоредбата, нищожни са арбитражните решения, постановени по спорове, неподлежащи на решаване от арбитраж. В чл. 19, ал. 1 ГПК е предвидено, че когато спорът има за предмет вещни права или владение върху недвижим имот, издръжка или права по трудово правоотношение, страните не могат да уговорят той да бъде решен от арбитражен съд. В случая видно от представеното арбитражно решение, в същото е разрешен спор относно предварителен договор за покупко-продажба на имот, по силата на който търговското дружество има потестативното преобразуващо право да иска сключване на окончателен договор за продажба на този имот, а физическото лице Иван Нешев е получил парична престация, като при неизпълнение на задължението му за прехвърляне на собствеността върху имота той дължи неустойка. С оглед изложеното предявеният пред арбитражния съд иск е бил за изпълнение на договорно (облигационно) задължение за заплащане на парична сума. Предварителният договор поражда облигационни правоотношения, а не вещноправни, поради което спорът не попада в изключението по чл. 19, ал. 1 ГПК.

Не може да се приеме, че арбитражното решение е нищожно като постановено по неарбитраруем спор и с оглед доводите, че наследодателят на ищцата - Иван Нешев е действал в качеството си на потребител. Процесният предварителен договор не е представен по делото, за да може да се тълкуват правата и задълженията на страните по същия и да се направи заключение, че е налице правоотношение с потребител. От съдържанието на арбитражното решение също не следва, че предварителният договор има комплексен характер и продавачът по него Иван Нешев се явява и получател на услуга, което би го характеризирало като потребител.

По делото се установи от заключението на съдебно - почерковата експертиза, че арбитражното решение е засегнато от много съществен порок, несъвместим с обществения ред - съставлява неистински документ, но твърденията за неподписването му от арбитър Митев и накърняване на обществения ред, не са надлежно въведени в исковата молба, в срока за предявяване на иска, и не могат да бъдат обсъждани като самостоятелни основания за отмяна или нищожност. Не са налице и предпоставките по чл.48 ал.3 пр.2 ЗА. Съгласно параграф 26 от ПЗР на ЗИДЗМТА / обн. ДВ бр. 63/01.08.2025г./, нищожността на решенията, постановени преди влизането в сила на този закон, може да бъде установена само на основанията, предвидени в закона към датата на постановяване на решението.

Не се установява соченото основание за отмяна по чл.47, ал.1, т.1 ЗА / предходно заглавие ЗМТА /. Същото предпоставя страната да е била недееспособна към момента на сключване на арбитражното споразумение. Наличието на арбитражно споразумение е задължителен елемент от фактическия състав на основанията по чл.47 ал.1 т.1 от ЗА, а такова в случая не е представено по делото.

Заявеното основание за отмяна на арбитражното решение по чл. 47, ал. 1, т. 2 ЗА / предходно заглавие ЗМТА/, е налице, когато решението е постановено от арбитражен съд, без да е било сключено арбитражно споразумение или ако сключеното арбитражно споразумение е недействително. Арбитражното

споразумение е абсолютна процесуална предпоставка, обуславяща компетентността на арбитражния съд да се произнесе по повдигнат пред него спор. Изискванията за валидност на арбитражно споразумение са посочени в нормата на чл. 7, ал. 1 и ал. 2 ЗА /предходно заглавие ЗМТА / – да е постигнато писмено съгласие от страните, оформено в отделно споразумение, като клауза в друг договор или в подписани от страните документи, за възлагане на арбитраж да реши всички или някои спорове, които могат да възникнат или са възникнали помежду им относно определено договорно или извъндоговорно правоотношение. Както се приема в практиката на ВКС, арбитражното споразумение е особен вид процесуален договор, насочен към уреждане на процесуални, а не на материалноправни отношения между страните, като за да е действително арбитражното споразумение, трябва да е сключено в писмена форма.

В случая в акта си арбитражният съд е посочил, че е компетентен да разгледа спора поради наличие на арбитражна клауза в сключен от наследодателя на ищцата предварителен договор за покупко-продажба на недвижим имот от 05.01.2024г. По делото нито арбитражният съд, въпреки многократното изискване от ВКС на цялата документация, е представил преписката по арбитражното дело, която би следвало да съдържа процесния предварителен договор, нито същият е представен от ответната страна. С оглед горното от ангажираните по делото доказателства не се установява да е налице валидно сключен договор с включена в него арбитражна клауза, установяването на което обстоятелство, съобразно правилата за разпределение на доказателствената тежест, се дължи от ответника. Предвид липсата на доказателства, че е налице валидно сключено от Иван Нешев арбитражно споразумение, което да съществува в представен и подписан предварителен договор за покупко – продажба на имот, съдът приема, че е налице основанието за отмяна на арбитражното решение по чл. 47, ал. 1, т. 2, пр. първо ЗА / предходно заглавие ЗМТА/. Наред с горното не се установи по делото и хипотезата на арбитражна компетентност по чл. 7, ал. 3 ЗА / предходно заглавие ЗМТА/ предвид непредставяне в оригинал на разписките за връчване на препис от исковата молба по арбитражното дело и за призоваване на ответника Нешев, нито от арбитражния съд, нито от ответника. Не е представено и самото арб. дело №1/2024 г. на Софийски търговски арбитражен съд, поради което не се доказва извършването от ответника Иван Нешев на изрично предвидените в чл.7 ал.3 от ЗА / в редакция ДВ бр.8/2017г., приложима към настоящия спор/ процесуални действия, които законодателят свързва с приемане на компетентността на арбитража.

Предвид извода за наличие на основанието по чл. 47, ал. 1, т. 2, пр. първо ЗА / пр.загл. ЗМТА/ не следва да бъдат обсъждани доводите на ищцата за измама, насилие, заплашване, симулативност на изявлението по предварителния договор и сключването му в нарушение на чл. 152 ЗЗД. Те са свързани с валидността на предварителния договор и инкорпорираната в него арбитражна клауза, съответно са свързани с основанието по чл. 47, ал. 1, т. 2, пр. второ ЗА / пред.загл. ЗМТА/ и биха били от значение при представянето на договор, съдържащ такава клауза.

Съгласно чл.47, т.4, пр. второ ЗА /предходно заглавие ЗМТА/ арбитражното решение се отменя когато страната не е била надлежно уведомена за назначаване на арбитър или за арбитражното производство, или поради независещи от нея причини не е могла да вземе участие в производството. Предвид непредставяне на разписка за връчване на исковата молба на Иван Нешев от арбитражния съд, по делото не са налице доказателства той да е бил редовно уведомен за образуването на арбитражното производство. С оглед горното се установява и основанието за отмяна по чл. 47, ал.1, т. 4, пр. второ ЗА / пр. загл. ЗМТА/.

Изводът за наличието на горните основания за отмяна на арбитражното решение изключва необходимостта от разглеждане на иска на останалите заявени с исковата молба основания, които биха имали значение само при наличие на арбитражно споразумение, т.е. компетентност за арбитражния съд да разгледа спора, с който е бил сезиран.

С оглед гореизложените мотиви, съдът намира, че процесното арбитражно решение следва да бъде отменено на основание чл. 47, ал. 1, т. 2 ЗА / пр. загл. ЗМТА/ и чл. 47, ал.1, т. 4 ЗА / пр. загл. ЗМТА/.

Предвид освобождаването на ищцата от държавна такса и разноски по делото, ответникът следва да бъде осъден на основание чл. 78, ал. 6 ГПК да заплати на ВКС дължимата по производството държавна такса, възлизаща на 27 381,62 лв., както и сумите, изплатени от бюджета на съда за възнаграждение на вещото лице в общ размер от 786,30 лв., или общо сумата от 28 167,92 лв.

Мотивиран от горното, съдебният състав на Върховния касационен съд, Търговска колегия, Първо търговско отделение

РЕШИ:

ОТМЕНЯ арбитражно решение № 2 от 08.03.2024г., постановено по арб. дело №1/2024г. на Софийски търговски арбитражен съд, на основание чл. 47, ал.1,т.2, пр.1 и чл.47, ал.1,т. 4,пр.2 ЗА / предходно заглавие ЗМТА/.

ОСЪЖДА „БИЛД КОМФОРТ 18“ ЕООД, ЕИК 205041234, на основание чл. 78, ал. 6 ГПК, да заплати по сметка на Върховен касационен съд, с адрес – гр. София, бул.“Витоша“ № 2, сумата от 28 167,92 лв., представляваща държавна такса и разноски по производството.

Решението е окончателно и не подлежи на обжалване.

Председател: _____

Членове:

1. _____

2. _____